

πὸν, ἀλλὰ σφαλὲς ἔπεσε κατὰ γῆς. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος ἐφουβρίζων εἶπεν ὡς ἄνδρες, τῆτον, ὃν ἐτοιμαζόμενον νὰ διαβῆ ἀπὸ Εὐρώπης εἰς Ἀσίαν, ὅσιν διαβαίνων ἀπὸ τραπέζης εἰς τράπεζαν, ἔπεσε κατὰ γῆς (1).

Ὁ Φίλιππος, ὅσιν ἐμελέτα πάντοτε τὴν κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατείαν (2), ἠρώτησε τὸ μαντεῖον περὶ τῆ ἀποθνησκομένης ἢ δὲ Πυθία ἀπεκρίθη·

Ἔσεται μὲν ὁ ταῦρος, ἔχει τέλος, ἔσιν ὁ θύσων· ἢ γὰρ ὁ ταῦρος ἐσεφανώσῃ, τὸ τέλος ἐγγίξει, καὶ εἰς ὀλίγον θέλει θυσιασθῆ. Ὁ Φίλιππος ἀκέσας τὸν χρησμὸν, τῆ ὁποῖα ἢ σκολιότης ἔπρεπε καὶ νὰ τὸν ἀργοπορήσῃ, ἐρμήνευσεν εὐθύς αὐτὸν πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον· καὶ διὰ νὰ μὴ ἔχη ἄλλους λογισμὸς, εἰμὴ τὴν ἐπὶ τῆς Πέρσης στρατείαν, καὶ διὰ νὰ παραδοθῆ ὅλως διόλκῃ εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀσίας, σπευδάζει νὰ τελειώσῃ τὰ οἰκιακά τε πράγματα. Εὐθύς ἔν ἔκαμε θυσίας μεγαλοπρεπεῖς εἰς τῆς θεῶς, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ πανυγηρίσῃ μεγαλοπρεπῶς εἰς τὰς Αἰγὰς, πόλιν τῆς Μακεδονίας, τῆς γάμος τῆς Κλεοπάτρας τῆς ἐξ Ὀλυμπιάδος θυγατρὸς τε, τὴν ὁποῖαν ἐμνήσευσεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, βασιλέα τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ ἀδελφὸν γνήσιον τῆς Ὀλυμπιάδος. Διὸ συνεκάλεσε τῆς περιφανεστάτους ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος, φιλοτιμύμενος νὰ δείξῃ πρὸς αὐτῆς πᾶν εἶδος εὐνοίας καὶ τιμῆς, καὶ νὰ

(1) Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἡ μήτηρ κατέφυγον τότε εἰς τὴν Ἡπειρον. Ἀλλὰ Δημάρτος, ὁ Κορίνθιος, φίλος τῆς οἰκίας, ἐφιλίωσε πάλιν τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν (Πλάτ. εἰς Ἀλέξ.).

(2) Ὁ Ἀτταλὸς καὶ ὁ Παρμενίων προαπεσάλησαν εἰς Ἀσίαν μὲ στρατεύματα (Διόδ. ις'. β. 91.).

τὴν ἀνταμίψην προσηκόντως διὰ τὴν τιμὴν τῆς δοθείσης αὐτῷ ἀρχιστρατηγίας. Πᾶσα πόλις φιλοτιμημένη ἐσεφάνωσεν αὐτὸν μὲ χρυσοῦς σεφάνης· ἐξόχως δὲ τῶν λοιπῶν ἐθαυμάωθησαν αἱ Ἀθῆναι. Νεοπτόλεμος ὁ τραγωδὸς συνέγραψεν ἐπὶ τούτῳ τραγωδίαν, ἣς ἡ ἐπιγραφή Κίλυραι, ἐν ἣ ὑπὸ πλαστοῖς ὀνόμασι παρίσθη τὸν βασιλέα νικητὴν τῷ Δαρείῳ καὶ δεσπότην τῆς Ἀσίας (1). Οὗ δὲ Φίλιππος ἔχαιρεν εἰς αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ προμηνύματα, καὶ παραβάλλων αὐτὰ μὲ τὸν πυθόχρησον χρησμὸν, ἐνόμιζε βεβαίαν τὴν νίκην. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν μετὰ τὸ συμπόσιον ἔλαβον τὴν ἀρχὴν οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ θεάτρα, ὅπερ πρὸς τοῖς λοιποῖς ἐπομπεύοντο τὰ ἀγάλματα τῶν δώδεκα θεῶν τεχνικώτατα ἐξεργασμένα, σὺν δὲ τούτοις ἄλλο δέκατον τρίτον, τὸ ὅποιον ὑπερέβαινε τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν, καὶ παρίσθη τὸν Φίλιππον σύνθρονον τοῖς δώδεκα θεοῖς. Τῷ δὲ θεάτρῳ πληρωθέντος, ὁ Φίλιππος αὐτὸς ἐξῆλθε τῷ παλατίῳ, λευκὴν ἐνδεδυμένος σολὴν, καὶ ἐβάδιζε σεμνοπρεπῶς, πάντων ἐπαινούντων ἅμα καὶ μακαριζόντων τὸν ἄνδρα, πρὸς τὸ θεάτρον, ὅπερ πλῆθος ἀναρίθμητον Μακεδόνων καὶ ξένων ἀνέμενεν αὐτὸν μὲ πόσον ἄκρον.

Ἄλλ' ὅλη αὕτη ἡ μεγαλοπρέπεια ἔπαυσε μὲ τὸν θάνατόν τε, δίδουσα μόνον περισσοτέραν λαμπρότητα. Ὀλίγω χρόνῳ πρότερον, ὁ Ἄτταλος μεθύσας εἰς ἕνα δεῖπνον τὸν Παισανίαν, νέον εὐγενῆ καὶ εὐμορφον, παρέδωκεν αὐτῷ τὸ σῶμα τοῖς θεύμασι εἰς ὕβριν καὶ πορνείαν. Οὗτος μνησικακῶν ἐκ πολλῶν, δὲν ἔπαυεν ἐπικαλούμενος τὴν δικαιοσύνην τῷ βασιλέως, ὅσις μὴ θεῶν

(1) Πιπίτε Ἀττικοὶ νόμοι Βιβλ. Γ'. σελ. 331.
Τόμ. Β'.

νὰ πικράνη τὸν Ἀτταλον, ἐξάδελφον τῆς γυναικὸς Κλεοπάτρας, ὡς ἀνωτέρω εἶπαμεν, δὲν ἔδιδε ποτὲ ἀκρόασιν εἰς τὰ παράπονα τῆ Παυσανίε· καὶ διὰ τὰ πρᾶν-
νη ὀπωσῶν τὴν δικαίαν αὐτῆ ὀργὴν, καὶ νὰ δείξη τὴν πρὸς
αὐτὸν μεγάλην τιμὴν καὶ πίσιν, τὸν ἔκαμεν ἕνα τῶν πρώ-
των σωματοφυλάκων. Ἀλλ' ὁ Παυσανίας ἀμετάθετον
φυλάττων τὴν ὀργὴν, ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῆ κατὰ τῆ
βασιλέως· καὶ ἔτιως ἀνασρεφόμενος περὶ τέτυες τῆς πονη-
ρῆς διαλογισμῆς, ἦλθεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆ Ἐρμοκρά-
της, καὶ ἠρώτητε τὸ πῶς ἠμπορεῖ τις νὰ κάμη τὸ ὄνομά τε
ἀθάνατον. Ὁ σοφιστὴς, ἦτοι ἐκ πανουργίας, ἢ διὰ τὸ φύ-
σει κακότερον ἦθος τε, ἀπεκρίθη “ἀνίσως φονεύσῃ ἐ-
καίνοιον, ὅσις κατώρθωσε τὰς μεγάλας ἀνδραγαθίας·
καὶ διότι εἰς τὴν μνήμην τέτυε θέλει συμπεριληφθῆ καὶ
ὁ φονεύσας αὐτόν.” Αὕτη ἡ ἀπόκρισις ἤρεσε τῷ Παυ-
σανίᾳ εἰς τὴν παρῶσαν μάλιςα κατάστασιν τῆ νοός τε· καὶ
ἔτιως αὐτὰ καὶ ἕτερα παρώξυναν τῆς τρομερῆς διαλογι-
σμῆς τε, καὶ τὸν ἐβίασαν νὰ ἐκδικηθῆ ὅσον τάχιστα (1).

Ὁ Παυσανίας ἐκλέγει πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆ φο-
νικῆ σκοπῆ τὴν σιγμὴν ἐκείνης τῆς μεγαλοπρεπῆς ἐ-
ορτῆς, ὅπε ὁ Φίλιππος ἐνδεδυμένος λευκὸν ἱμάτιον κυ-
ματοειδῆς, καθὼς παρίσαντο οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων,
περιεπάτει πρὸς τὸ θέατρον θριαμβεύων καὶ εὐφημύμε-
νος ἀπὸ ὅλης τῆς θαυμάζοντας θεατᾶς, προσάξας
τῆς σωματοφύλακας νὰ συνακολουθῶν μακρόθεν, δει-
κνύων ὅτι θαρρῶν εἰς τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων, δὲν
ἐφοβεῖτό τι παντάπασι μεταξὺ τόσων πλήθους ἀνθρώπων
ἀλλογενῶν καὶ ἀλλοεθνῶν· ἀλλὰ κατὰ δυσυχίαν ὁ κίν-

(1) Κατὰ Ἀρρίανον, Διόδωρον καὶ Ἰεσῖνον ἦσαν καὶ ἕ-
τεροὶ πολλοὶ συνομῶται.

δυνος ἦτον ἐγγύτατος. Ὁ ἀδίκηθεὶς Πausανίας, ὅ-
 σις δὲν ἐλησμόνησε τὴν ὕβριν, ἀλλ' εἶχεν ἐρριζωμέ-
 νην ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν μνησικακίαν, παροξυνόμενος πε-
 ρισσότερον παρὰ τῆς ἄλλης ἀνθρώπου, ἀπεφάσισε τῷ-
 τυ τὸ πρῶτὸν φονεῖσθαι τὸν βασιλέα, ὅσις δὲν ἐτι-
 μώρησε τὸν ἀδίκησαντα αὐτόν. Ἐφθασε τέλος ἡ σιγ-
 μὴ τῷ προμελετωμένῳ φόνῳ, καὶ ὁ νέος Μακεδῶν
 διαπεράσας διὰ τῆς πλήθους, ἀνέμενε σερεὸς εἰς τὴν
 ἀπόφασιν εἰς ἓνα σερόν δρόμον πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς
 θεᾶτρον τὸν βασιλέα σεμνοπρεπῶς προσερχόμενον, καὶ
 ὀρμήσας ἐπλήγωσεν αὐτόν μετὰ τὸ μαχαιρίδιον εἰς τὴν
 καρδίαν, καὶ ἔτις ὁ τροπαιῦχος τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ
 τρομερὸς ἀνὴρ τῆς Ἀσίας ἔπεσε νεκρὸς κατὰ γῆς.

Ὁ φονεὺς ἔδραμε πρὸς τὰς πόρτας τῆς πόλεως, ὅ-
 πτε ἦσαν δι' ἐπιταγῆς, ὡς λέγουσι (Ἰβ. 9, 8), τῆς
 Ὀλυμπιάδος ἠτοιμασμένοι πρὸς φυγὴν ἵπποι. Εὐθύς
 δὲ μεγάλη, ὡς εἰκὸς, ἐχρημάτισεν ἡ ταραχὴ καὶ ἡ
 σύγχυσις· καὶ τῶν σωματοφυλάκων, οἱ μὲν ὤρμησαν
 πρὸς τὸ σῶμα, οἱ δὲ ἐδίωκον τὸν Πausανίαν, ἐν οἷς
 ἦτο καὶ ὁ Περδίκκας, ὁ Ἀτταλος καὶ ὁ Λεόννατος. Ὁ δὲ
 Πausανίας προλαβὼν τῆς διώξεως, ἤθελε προφθά-
 σαι καὶ ἀναπηδήσῃ ἐπὶ τὸν ἵππον, εἰάν δὲν περιεπλέ-
 κετο εἰς μερικὰ κλήματα, ὅπτε ἀγωνιζόμενος καὶ ἐ-
 λευθερώσῃ τὸν πόδα τε, ἔπεσεν· ὁ δὲ Περδίκκας καὶ
 οἱ μετ' αὐτῷ καταλαβόντες αὐτόν ἐκ τῆς γῆς ἀνισά-
 μεινον, καὶ συγκεντήσαντες ἀπέκτειναν. Τὸ σῶμα τῷ
 Πausανίᾳ τότε μὲν ἐκρεμάθη ἐπὶ τῷ σαυρῷ, τῇ δὲ
 ἐπαύριον εὐρέθῃ ἐσεφανωμένον μετὰ χρυσῶν σέφανον,
 τὸ ὁποῖον ἦτον ὁ μόνος τρόπος, δι' ὃ ἡμπορεῖ καὶ δεῖ-
 ξῃ τὸ ἀσπονδὸν μῖσος ἢ Ὀλυμπιάς, ἢ ὁποῖα μετ' ὀ-
 λίγας ἡμέρας ἔδειξε σαφέστερον τὸν θρίαμβον καὶ τὴν

χαρὰν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆ συζύγου, προσέξασα ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν Πausανίαν καὶ Φίλιππον τὰς αὐτὰς ἐπιταφίαις τιμὰς, καίοντες ἀμφοτέρων τὰ σώματα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πυρκαϊάν, καὶ θάπτοντες ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ τάφῳ τὴν σάκτην καὶ τῶν δύο· μάλα δὲ λέγουσιν, ὅτι κατέπεισε τὴς Μακεδόνας νὰ ἐορτάζωσιν ἐτησίαις ἐορτὰς εἰς μνημόσυνον τῆ Πausανίαι, ὡσανεὶ ἐφοβεῖτο μήπως καὶ δὲν γνωρισθῆ ἄρκετὰ ἢ συνωμοσία τῆς εἰς τὸν κόσμον· καὶ τελευταίαν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τὸ μαχαιρίδιον, τὸ ὄργανον τῆς δολοφονίας, ὑπὸ τὸ ὄνομα Μυρταλῆς, ὄνομα τῆς Ὀλυμπιάδος νέας ἔτι ἕσσης.

Τοιοῦτον θάνατον ἔλαβεν ὁ Φίλιππος, τῆ ὁποῖα αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ ἐλαττώματα εἶχον ἀναλογίαν μὲ τὴν φιλοτιμίαν τε, διὰ τὴν ὁποῖαν καὶ μετεχειρίζοντο. Αἱ λαμπρόταται καὶ ἐνδοξόταται ἀρεταὶ ἐπροξενῶντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὴν φιλαρχίαν τε, καὶ αὐτὰ τὰ μέγιστα ἐλαττώματα τῆ ἡθῆς τε ἐγίνοντο κυρίως ἐν καιρῷ δέοντι καὶ ὠφελίμῳ. Αὐτὸς ἦταν, ὡς ὁ Καῖσαρ, ἀδίκος, καὶ ἐκαυχῆτο εἰς πράγματα, τὰ ὅποια κατώρθονε διὰ τῆς φρονήσεώς τε μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀπλων, καθὼς αὐτὸς μόνος ἐμαρτύρει λέγων “ἐκεῖ μὲν ἡ δόξα ἀνήκει καθόλου εἰς ἐμὲ αὐτὸν, αὐτῆ δὲ μετέχουσιν οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται (1).

(1) Ἡ πανουργία, ἡ δωροδοκία, ἡ τέχνη τῆ νὰ στείρη διχόνοϊαν, τῆ νὰ συνάπτη, ἢ νὰ λύη συμμαχίας κατὰ τὸ συμφέρον τε, τῆ νὰ πράττη πρὸς ὄφελος περὶ εἰρήνης, καὶ τῆ νὰ μεταχειρίζηται τὰ ὄπλα εἰς τὸν ἀρμόδιον καιρὸν, ταῦτα καὶ ἄλλα μίσα, τὰ ὅποια ὁ μέγας νῦν ἐμπορεῖ νὰ ἐφεύρη, νόμιμα ἢ παράνομα, διὰ νὰ ἐπιτύχη τὸν σκοπὸν τε, συναπτεῖται τὴν μεγίστην τῆ Φιλίπ-

Ο θάνατος τῆ Φιλίππου ἔχαροποίησεν αἰφνιδίως τὰς Ἑλληνας, καὶ μάλιστα τὰς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι σεφανώσαντες ἑαυτὰς, καὶ ψηφίσαντες σεφανόν εἰς τὸν Πausανίαν, ἔδυσον εὐαγγέλια ψάλλοντες καὶ παιανίζοντες, ὡσανεὶ ἐφονείθη ὁ Φίλιππος ἀπ' αὐτὰς εἰς τὴν μάχην. Αὕτη δὲ ἡ ἀμέτρος χαρὰ ἐλογίσθη αὐτοῖς εἰς χαιρεκακίαν, καὶ πάντες κατηγόρουν αὐτὰς ὡς ἀνάνδρους ὑβρίζοντας τὴν ψυχὴν τῆ δολοφονηθέντος βασιλέως, τὸν ὅποιον ὀλίγω πρότερον ἐσέβοντο καὶ ἐκολάκευον χαμερπέσατα. Οἱ δὲ πρόξενος ταύτης τῆς ἀμέτρου χαρᾶς ἦτον ὁ Δημοδένης, ὁ ὅποιος κρύφα μαθὼν πρῶτος τὸν θάνατον τῆ Φιλίππου, ἔδραμε φαιδρὸς εἰς τὴν βυλὴν ἐσεφανωμένος καὶ λαμπροφορῶν, μὲ ὄλον ὅτι τότε ἦτον ἡ ἐβδόμη ἡμέρα τῆ θανάτου τῆς θυγατρὸς τῆ. Οἱ Πλάταρχος, ὅσις κατηγορεῖ τὰς Ἀθηναίους ἔτω φερομένους, δικαιολογεῖ τὸν Δημοδένη καὶ τὸν ἐπαιεῖ, ὅτι ὡς φιλόπατρις παρέβλεψε τὴν ἰδίαν λύπην, ἀποβλέπων εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς πόλεως. Μοὶ φαίνεται ὅμως, ὅτι ὁ ρήτωρ ἠμπορεῖ νὰ δείξῃ τὸν πατριωτισμὸν τῆ εὐχημονέσερόν πως, καὶ ὄχι ἔτως ἀρχημονῶν ἐναντίον τῆς χρησθηθείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἕως τῆς τελευταίας
τῆ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τῆ Φιλίππου, ἀνέβη εἰς τὸν κτ.κ. βασιλικὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον τῆ πατρὸς, καὶ 3643.

πε δύναμιν (Ὁρα Οὐαλκιν. ἐν τῷ λόγῳ περὶ ἡδρας, ἀρετῶν καὶ τραξίων τῆ Φιλίππου, καὶ θείοτομπον παρὰ Ἀθην. Βιβλ. ις.)